

TIETEEN ROOLI YHTEISKUNNALLISEN RESILIENSSIN VAHVISTAMISESSA COVID-19-PANDEMIAN AIKANA

MIRJAM KALLAND

Miten toimia, kun maailmanlaajuinen ja paljolti tuntemattomalla tavalla käyttäytyvä virus iskee? Suomen vahvuuksia koronakriisin iskiessä oli radikaaliakin toimia mahdollistava valmiuslainsäädäntö sekä huoltovarmuuteen perustuva varautuminen. Toinen vahvuus oli nopean toiminnan parina tietynlainen uuden viruksen olemusta koskevien johtopäätösten suhteellinen hitaus – viranomaiset eivät kuvitelleet tietävänsä lopullisia totuuksia viruksen käyttäytymisestä, kuten vasta-aineiden kehittymisestä tai laumasuojasta.

Valtioneuvosto päättikin asettaa tiedepaneelin tukemaan pääministerin huhtikuussa asettamaa valmisteluryhmää: ”koronaviruskriisin välittömien vahinkojen rajoittamisesta, tehtyjen toimenpiteiden oikea-aikaisesta irtaantumisesta ja Suomen jälleenrakennuksen suunnittelusta vastaavan valmisteluryhmän tueksi” (Valtioneuvoston asettamispäätös COVID-19-tiedepaneelistä). Tiedepaneeli nimitettiin Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanetin, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry:n ja Suomalaisen Tiedeakatemian yhteisen, perustellun esityksen pohjalta, minkä lisäksi valtioneuvosto päätti täydentää tiedepaneelia kolmella asiantuntijalla.

Tiedepaneelin tehtävänä ei varsinaisesti ollut tehdä suosituksia, vaan koota olemassa olevaa, ajantasaista tutkittua tietoa ja välittää sitä päätöksenteon käyttöön. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa, jonka perusteella oli mahdollista arvioida ja ennakoita ”koronaviruskriisiin liittyviä ja siitä seuraavia vaikutuksia sosiaalisen, terveydellisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden sekä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan resilienssin

näkökulmista” (Valtioneuvoston asettamis päätös COVID-19-tiedepaneelistä). Käytännössä tiedepaneeli kokosi vastauksia annettuihin kysymyksiin, mutta korosti ettei se ota kantaa erilaisiin strategioihin, kuten kysymyksiin epidemian sammuttamisesta versus hidastamisesta.

Paneeli totesi raportissaan, että tilanne oli niin poikkeava, että lähin vertailukohata löytyi sadan vuoden takaa niin sanotusta espanjan taudista. Lisäksi tehtävän kiireisen aikataulun takia – pandemia oli myös poikkeava nopeudessaan ja maailmanlaajuisuudessaan – vertaisarvioituja tutkimuksia oli niukasti saatavilla. Paneeli käytti kysymyksiin vastaamisessa myös vertaisarvioimattomia tutkimuksia sekä esimerkiksi järjestöjen tekemiä kyselyjä ja erilaisia tilastoja. Lisäksi paneeli käytti edellisistä talouskriiseistä tehtyjä tutkimuksia taloudellisen laman vaikutuksista esimerkiksi lapsiin ja nuoriin (Valtioneuvoston COVID-19-tiedepaneelin raportti).

Kun raportti julkaistiin kesäkuussa, siinä todettiin, että epidemia on saatu hallintaan ja tartuntamäärät ovat kääntyneet laskuun. Tällä hetkellä (lokakuussa) tartuntamäärät ovat uudelleen nousussa eikä pandemian lopusta ole tietoa. Tätä kehitystä raportissa ennakoitiin, ja siinä nousee muutenkin esille tilanteen monimutkaisuus. Käytännössä monitieteinen ote (varsinaiseen tieteidenvälisyyteen ei ehkä päästy) avasi uudella ja konkreettisella tavalla sen, miten jokin toimenpide, esimerkiksi yhteiskunnan sulkeminen, voi olla toisesta näkökulmasta hyödyllinen ja toisesta näkökulmasta erittäin vahingollinen. Näitä vaihtoehtoja ei ole yksinkertaista punnita toisiaan vastaan.

Tämä mahdollisti eri maiden täysin erilaiset strategiat. Todennäköisesti suurin osa eri maiden erilaisista ratkaisuista nojasivat tieteeseen, mutta myös voimassa olevaan lainsäädäntöön ja siihen, mitä oli käytännössä mahdollista tehdä. Missä määrin strategiavalinnat heijastivat arvovalintoja, on toistaiseksi vaikeaa arvioida, mutta olisi kiinnostava tutkimuksen kohde. Koska resilienssiin kuuluu sekä varautuminen (kuinka hyvin on valmistauduttu mahdolliseen kriisiin), varsinaiset toimenpiteet (mihin ryhdyttiin ja kuinka nopeasti) että palautuminen (Aldrich ym. 2015) kriisin jälkeen, voimme jo tässä vaiheessa todeta, että toiset kansalliset strategiat viittasivat parempaan

resilienssiin kuin toiset, kuitenkin sillä varauksella, että olemme edelleen kriisin keskellä.

Tiedekulman keskusteluun tieteen roolista koronakriisissä osallistui myös filosofian professori Erik Angner Tukholman yliopistosta. Hän toi esille näkökulman, jonka mukaan lopullinen arvio eri maiden strategioista perustuu epidemiaan kuolleiden lukumäärään, joten arviota on siltä osin liian aikaista tehdä. Argumentti muistuttaa teleologista etiikkaa, jossa päämäärä pyhittää keinot. Yhteiskunnallisen resilienssin näkökulmasta huomattavasti tärkeämpää on arvioida selviytymisprosessiin liittyviä eettisiä näkökulmia. Kun epidemiatilanne pysyy hallinnassa, pystytään välttymään osasta kuolemia ja mahdollistamaan sen, että hoitohenkilökunta ja lääkärit voivat tehdä eettisesti perusteltuja päätöksiä. Aina kuolema ei ole vältettävissä. Mutta pitämällä epidemiatilannetta hallinnassa vältetään tilanteista, joissa ihmisiä kuolee odotushuoneissa ja käytävillä tai ilman mahdollisuutta saada loppuun asti hoitoa ja kivun lievittämistä.

Tieteellinen totuus on kuin asymptoottinen käyrä, joka lähestyy akselia saavuttamatta sitä kuitenkaan koskaan. Tällä hetkellä tutkittua tietoa on saatavilla huomattavasti enemmän kuin keväällä, mutta ei kuitenkaan lopullista totuutta. Silti tiedeyhteisön rehellinen pyrkimys tuottaa parasta saatavilla olevaa tietoa päätöksenteon tueksi vahvistaa kansalaisten luottamusta tieteeseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tämä puolestaan vahvistaa yhteiskunnallista resilienssiä, mikä auttaa meitä ensin toipumaan ja sitten pääsemään uuteen normaaliin, kun se päivä koittaa.

Lähteet

- Aldrich, DP ja Meyer, MA. 2015. Social Capital and Community Resilience. *American Behavioral Scientist*. 2015;59(2):254–269. doi:10.1177/0002764214550299
- Valtioneuvoston COVID19-tiedepaneeli. 2020. COVID-19-kriisin haitallisten vaikutusten ehkäiseminen kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tiedepaneelin vastaukset valmisteluryhmän kysymyksiin. Helsinki: Valtioneuvoston COVID19-tiedepaneelin raportti 1.6.2020. https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/21411573/VNK_Tiedepaneelin_raportti_200601.pdf/b3c837ba-02a1-693b-ccf5-fbdada481c01

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston varhaiskasvatuksen professori ja COVID19-tiedepaneelin jäsen.